

INTERPELLATION TILL STATSRAÅD

Från Riksdagsförvaltningen
2025-12-18
Besvaras senast
2026-01-20

Till socialminister Jakob Forssmed (KD)

2025/26:240 Brister i psykiatrisk tvångsvård av barn och unga

Det har nu gått över fem år sedan lagstiftningen för tvångsåtgärder inom psykiatrisk tvångsvård för barn och unga skärptes. I och med detta infördes mer specifika regler för hur tvångsåtgärder som fastspänning och inskränkningar av elektronisk kommunikation ska få användas på patienter under 18 år. Förändringarna har också inneburit en förkortad tid för vissa tvångsåtgärder, som numera inte får pågå i samma utsträckning som är gällande för vuxna patienter. Vid upprepade tvångsåtgärder ska Inspektionen för vård och omsorg (Ivo) underrättas i fall där en patient är under 18 år. Patienter under 18 år har i och med förändringarna även rätt till dagliga aktiviteter på vårdinrättningen samt utomhusvistelse i minst en timme varje dag, om det inte finns medicinska skäl som talar mot det.

FN:s barnrättskommitté har rekommenderat Sverige att förbjuda fastspänning med bälte och avskiljning helt. Något som även Barnombudsmannen valde att ansluta sig till, eftersom tvångsåtgärderna strider mot barnkonventionen. Barn och unga som vårdas med tvång är en särskilt utsatt grupp med ytterst små möjligheter att påverka sin situation eller hävda sina rättigheter. Trots att principen om barnets bästa är lagstadgad kan vi konstatera att detta inte efterlevs och att barnrättsperspektivet inte är fullt implementerat i den psykiatriska vården.

Syftet med det nya regelverket var att stärka skyddet för barn och unga. Samtidigt visar publicerade uppgifter ännu inte något tydligt bevis på att tillämpningen har skapat förändringar i önskvärd riktning. Tvärtom finns det belägg för allvarliga brister i regionernas tvångsvård.

Mellan 2021 och 2024 har Ivo haft ett regeringsuppdrag i syfte att förstärka och utveckla tillsynen samt uppföljningen av den psykiatriska tvångsvården och den rättspsykiatriska vården. Tillsynen visar att tvångsåtgärder genomförs utan tydligt lagstöd, utan korrekt handläggning och dokumentering, samt att det finns verksamheter som saknar kunskap om vad en tvångsåtgärd faktiskt är. Det framkommer även att patienter inte alltid informeras om möjligheten till uppföljningssamtal efter att en tvångsåtgärd har genomförts, vilket är en åtgärd som ska ge patienten stöd att bearbeta den traumatiska upplevelsen. I sin slutredovisning anger Ivo att det finns liknande brister oavsett om det rör tvångsvård för barn och unga eller vuxna.

Under 2023 avslutade Ivo bland annat en nationell tillsynsinsats avseende barn- och ungdomspsykiatrisk tvångsvård. Den här tillsynen omfattade 26 olika verksamheter, och Ivo hittade brister i 21 av dessa. Elva verksamheter som var föremål för granskning hade så pass allvarliga brister att Ivo begärde att vårdgivaren skulle redovisa hur de planerade att hantera problemen.

Efter tidigare genomförda utredningar och kartläggningar, som visat på stora problem inom tvångsvården, har regeringen vidtagit åtgärder för en bättre tvångsvård, bland annat genom ett uppdrag till Socialstyrelsens om att stärka och utveckla den psykiatriska tvångsvården samt den rättspsykiatriska vården. Detta är ett steg i rätt riktning.

I slutet av november det här året publicerade Socialstyrelsen en rapport som visar att det är under tvång som många svenskar kommer i kontakt med psykiatri för första gången. Det framkommer även att patienter som tvångsvårdats löper störst risk att senare tvångsvårdas igen och att det finns en förhöjd risk för suicid hos gruppen. Rapporten visar likaså att unga kvinnor är kraftigt överrepresenterade i tvångsvården och att det i övrigt råder stora regionala skillnader gällande hur ofta tvångsvård används.

Socialstyrelsen lyfter en viktig aspekt gällande behovet av insatser som sker betydligt tidigare i processen och en utökad tillgång till frivillig vård. Den här rapporten väcker även relevanta frågor om hur användandet av tvångsvård kan minska generellt.

Med anledning av detta vill jag ställa följande frågor till socialminister Jakob Forssmed:

1. Vilka ytterligare åtgärder avser ministern att vidta för att förbättra den psykiatriska tvångsvården av barn och unga?
2. Hur ser ministern och regeringen på att förbjuda att tvångsåtgärderna fastspänning med bälte och avskiljning används på barn och unga?
3. Kommer ministern att verka för att barnrättsperspektivet fullt ska implementeras i den psykiatriska vården?

4. Hur avser ministern att vidare följa upp de brister som Inspektionen för vård och omsorg har presenterat när det gäller den psykiatriska tvångsvården av barn och unga?

5. Vilka åtgärder anser ministern vara nödvändiga för att möta det som framkommer i Socialstyrelsens senaste rapport om dödlighet efter psykiatrisk tvångsvård?

.....

Clara Aranda (SD)

Överlämnas enligt uppdrag

Gergö Kisch